

VIETNAM ÄR NÄRA

De cannabisodlingar som under sommaren upptäckts i norra Skåne är ett nytt fenomen för svenskt vidkommande. Aldrig tidigare har så många odlingar varit så sammanflätade, så industriellt organiserade, haft så tydliga internationella kopplingar. Fast frågorna är fortfarande flera än svaren, trots digra förundersökningar, flera rättegångar, avkunnade domar. Åklagaren svarar gärna på journalisternas frågor, de jäktade poliser som arbetar med fallet hänvisar till honom eller till kollegor högre upp men verkar inte bära på några större hemligheter, flera av de gripna har erkänt, bevisen är ovedersägliga – men för den som försöker tränga in i denna snårskog av namn på personer och orter, dessa personbilar som kommer och går, dessa plantor, sladdar, värmelampor, fläktar, dunkar med gödningsmedel... riskerar att snart gå vilse. Det bjuder inga större svårigheter att förstå vad som hänt, i vart och ett av de hus där odlingarna sköttes bakom förtäckta fönster; det svåra är att förstå hur allt hänger ihop, få ett svar på den enkla frågan: Hur gick det till?

Vi gör ett försök.

Vi börjar med polisens första tillslag.

Det var den fjortonde juni, en lördag. De hade haft den här gula tegelvillan i Hunshult, Lönsboda, intill riksväg 121 mellan Älmhult och Olofström, under uppsikt i några dagar. Nu stod en mörkblå Mercedes parkerad utanför huset. De såg två män komma ut genom dörren, sätta sig i bilen, köra ut på vägen och snart ta av söderut, i riktning mot Hässleholm. Innan bilen hunnit så långt vinkades den in i en trafikkontroll, som var riggad, för att de skulle få veta vilka de båda männen i framsätet var. En av dem visade sig ha smitit från ett utvisningsbeslut, så honom tog poliserna med till häktet i Kristianstad. Den andre fick fortsätta hem till Hässleholm. De var båda av vietnamesiskt ursprung.

Nästa kväll, vid sjutiden, körde den mörkblå Mercedesen upp till huset och parkerade. Föraren, som var ensam den här gången, försvann in i huset men han kom snart ut igen, nu tillsammans med en annan man. De gick omkring i trädgården

en stund. Där greps de under ordnade former av tre civilklädda poliser, tillhörande gatulangningsgruppen i Hässleholm.

Doften kände de redan när de klev in över tröskeln. Ett svagt brummande ljud kunde höras. "Du hör det där brummandet var du än befinner dig i huset", sa en av de tre poliserna under rättegången i Hässleholms tingsrätt fyra månader senare. Också värmen var påtaglig. När de öppnade dörren ner till källaren förstod de var både doften och värmen kom ifrån. Den slog emot dem redan i dörröppningen. Där nere fanns odlingen.

Detta var den första de upptäckte, den första industriella odlingen av cannabis de någonsin sett, men redan nästa dag skulle polisen slå till mot tre hus med liknande odlingar, som inte låg långt därifrån, dagen därefter mot ytterligare ett hus och dagen efter det stod nästa hus på tur. De låg i Äljalt, Vittsjö, Hästveda, Emmaljunga och Vankiva – glest befolkade snapphanebygder. I slutet av juli slog man till mot ett hus i ett villaområde i Torsebro, som ligger i Kristianstad kommun. Där såg det ut som i de andra husen. Doften, bullret, värmen var påtaglig redan när poliserna steg in i huset. Också där stod en Mercedes parkerad på gårdsplanen, fast den här var mörkgrå till färgen. I september slog man till mot ett hus i Sjöbo, längre söderut, men med koppling till en tidigare gripen kvinna. En villa i Hässleholm bar spår av något som kan ha varit en cannabisodling. I två andra hus hittades odlingar utan att man kunde knyta några personer till dem. Alla som greps vid tillslagen var födda i Vietnam, flyktingar därifrån, fast omständigheterna skiftade.

"Fastigheten är i stort sett ombyggd till växthus", står det i förundersökningen rörande den gula tegelvillan i Lönsboda, där det första tillslaget gjordes. Det är ingen överdrift. Nere i källaren hittades i ett första rum 61 plantor som var 60 centimeter höga, i ett annat rum 92 plantor som var 40 centimeter höga, i ett tredje 59 plantor som var 70 centimeter höga och i ett fjärde 14 plantor som tycks ha planterats nyss – alla prydligt uppställda på golvet, i svarta plastkrukor, tätt intill varandra, led efter led efter led – men för att få dem att växa och frodas och, framför allt, för att uppnå högsta möjliga potens, det vill säga THC-halt, hade både fönster och dörrar täckts med svart gummiduk, nedre delen av väggarna klätts med aluminiumfolie och rader av värmelampor monterats strax ovanför plantorna. Gummidukarna var till för att

hindra insyn och behålla så mycket av värmen som möjligt. Aluminiumfolien reflekterade ljuset från lamporna. I varje rum stod dessutom en rörlig golvläkt som fördelade värmen jämt över odlingen. Det var varmt, säger poliserna som steg ner i källaren, fruktansvärt varmt och fuktigt.

Luften från detta växthus i lönndom leddes ut med hjälp av fläktar genom ventilationsrör från källaren, förbi en toalett på bottenvåningen och upp till ett förseglat sovrum på övervåningen där ett fönster stod öppet. Därifrån sög man samtidigt in frisk luft som pumpades ner i källaren genom andra ventilationsrör. För att åstadkomma detta hade man slagit upp stora hål i tak och golv.

Den elektriska installation som var en förutsättning för odlingen såg vid en första anblick ut som ett virrvarr av sladdar, kontakter och tänddon – så beskrevs det av poliserna som först steg ner i källaren – men vid ett närmare studium visade det sig vara en sinnrik konstruktion för att hålla igång både fläktarna och de sammanlagt 34 600-wattslamporna, fast inte alla samtidigt: då hade huvudsäkringarna gått. ”Det är många kopplingar som gjorts, i centralerna, vägguttagen, armaturen och driftdonen samt dragning av alla sladdar”, skriver elingenjören Christer Sand i en analys. ”Det är ingen liten installation som byggts upp i källaren. Den eller de som utfört installationen måste ha haft både teoretiska och praktiska kunskaper om el-installationer.” Anläggningen var dessutom tjuvkopplad.

De tre männen som greps och senare åtalades för att ha utfört och ombesörjt cannabisodlingen i Lönsboda såg inte riktigt ut som ett gäng elektriker. Två av dem hade dessutom betalat

280 000 kronor för huset, kontant, och måste ha hostat upp mellan 100 000 och 200 000 kronor i installationskostnader.

– Hur fick du ihop till de pengarna? frågade åklagaren Pär Andersson en av dem under rättegången.

– Jag har sparat, svarade han.

Mannen hade under de senaste två åren levt på a-kassan, innan dess sålde han korv i en korvkiosk.

Hans kompanjon, med ett liknande jobbrester, sa sig också ha sparat och den tredje, en späd liten tjuugoåring som nästan försvann bland försvarsadvokaterna under rättegången och aldrig mötte sina båda tjuugo år äldre landsmäns blickar, hade

i polisförhören berättat hur han för två år sedan kommit med båt till Sverige, med hjälp av flyktingsmugglare, bott på en flyktingförläggning, nekats politisk asyl och därefter hållit sig gömd hos "olika vietnamesiska familjer". (Han nekade till att ha gjort något brottsligt, nekade till att över huvud taget ha varit i huset.)

Om alla plantorna fått växa i lugn och ro, och sedan skördats, torkats och pressats i vederbörlig ordning, skulle slutresultatet ha blivit minst 15 kilo marijuana med hög potens, enligt SKL:s beräkningar. På gatan kostar ett gram av bästa kvalitet runt hundralappen. I ett förhör ska en av de gripna ha sagt att de fick 375 000 kronor för 15 kilo - men då har produkten bara påbörjat sin resa ner mot missbrukaren på gatan.

Källarodlingarna i Äljalt, Vittsjö, Hästveda, Emmaljunga, Vankiva, Sjöbo och Torsebro liknade intill förväxling den i Lönsboda. Där stod samma sorts svarta plastkrukor prydligt på led i rum efter rum, svepte samma sorts golvfläktar värmen jämligt över växterna, satt samma sorts tänddon och kontakter på rad, ringlade samma sorts ventilationsrör från källaren och upp till övervåningen, fylldes förråd och garderober, toaletter och skrymslen av samma sorts gödningsmedel i flaskor och dunkar. Den svarta gummiduken känns igen, också aluminiumfolien. Lampskärmarna som hänger över odlingarna påminner om varandra: "hemmabyggen", enligt ingenjör Christer Sand. Han säger att de elektriska installationerna "i princip" är likadana överallt, har samma uppbyggnad. En likalydande blandningsbeskrivning på vietnamesiska satt fäst på väggen eller låg på golvet intill en vattentunna i alla hus:

FÖR DE SMÅ TALLRIKARNA/KRUKORNA. 130 plantor/501 vätska

1 (del) medel 1 (del) vätska

Första dagen. Ge 100 ml vitamin, rotmedel 100 ml, bio grow 40 ml

När de har torkat ge det gröna/blåa medlet, från

Grön/blå 80 ml, till 100 ml/501 vätska.

Dagarna efter när medlet fått verkan öka gradvis därefter för var dag både medlet och vätskan beroende på plantornas utveckling.

(...)

Bottenvåningen var överallt "sparsamt möblerad", som man säger, det vill säga en soffa, ett soffbord, ett par fåtöljer, en teve, kanske en bokhylla i vardagsrummet. Också ett litet buddistiskt altare. I köket ett köksbord, några pinnstolar. Någonstans en bäddad eller obäddad säng, en madrass på ett golv. Nakna väggar. Flera tomma rum. Överallt kartonger, öppnade eller oöppnade, med sådant som källaren fylldes av. Här hade ingen flyttat in för att bo, fast här bodde någon eller några för att sköta om odlingen i källaren: färsk mjölk i ett kylskåp, odiskade tallrikar och temuggar i en diskho, arbetskläder under hatthyllan i hallen, tandborstar och flytande tvål på toaletten, också smink i ett badrumsskåp.

Grannarnas berättelser liknar även de varandra: Någon eller några köper huset men flyttar aldrig in "fysiskt", dyker upp ibland – i en grå Volvo, en blå Mercedes, "en silverfärgad bil" – och parkerar bakom huset, går in genom källaringången, om en sådan finns, och stannar en timme eller två. Belysningen är tänd på kvällar och nätter. Någon verkar bo i huset. Ingen öppnar när man ringer på. Två män kommer ut ur huset med ett par väskor; de har bråttom. Utländska röster från trädgården. Sju av cannabisodlingarna hänger också samman genom familjerelationer: En person lämnar fingeravtryck i två olika hus, grips i ett tredje, som hans pappa äger, medan hans bror grips i ett fjärde hus. En tredje bror lämnar även han fingeravtryck efter sig i ett par av dessa hus, arbetar för övrigt på en restaurang vars ägare, en kvinna, är kopplad till ytterligare två av husen. Hon har siktats vid ett av husen där två av bröderna varit. Hennes man, som inte verkar tala ett ord svenska, står som ägare till en firma i Hässleholm där man, enligt åklagaren, kan köpa större delen av den utrustning som hittats i källarna. (Mannen vet inte vad firman heter, inte på vilken gata den ligger.) En av dem som greps vid det första tillslaget, i Lönsboda, har lämnat spår efter sig i andra hus, bland annat ett som ägs av hans före detta hustru. Så där kan man hålla på. Fyra familjer tycks på det sättet vara mer eller mindre sammanlänkade med flera av husen, och med varandra.

Bara huset i Torsebro, där man hittat den mest avancerade elinstallationen, med tidur kopplade till lamporna – "Mycket goda el-kunskaper krävs, både teoretiska och praktiska", understryker Christer Sand – verkar ha skötts av ett annat nätverk. Här hade man dessutom ordnat med sophämtningen, genom kommunens försorg.

Överallt tycks en person ha engagerats för att vattna plantorna och sköta belysningen i ett par hus – vanligtvis en ung man på flykt undan utvisning – och har skjutsats mellan odlingarna av någon med ett större, mer övergripande ansvar.

Också i Norge, Danmark, England, Australien, Kanada och USA har cannabisodlingar, organiserade av vietnameser, avslöjats. Sedan några brandmän snubblat över en källarodling i södra Norge i november 2007 – grannar hade trott att fukten som välldes ut ur skorstenen var brandrök, och ringt brandkåren – har man hittat 47 odlingar och ställt 109 personer, alla med vietnamesiskt ursprung, inför rätta. Fotografierna från Norge kunde ha varit tagna från de skånska odlingarna, till och med dessa "hemmabyggen" till lampskärmar hänger över plantorna.

Fem av de dömda personerna är svenska medborgare, har bott i Helsingborg och Ängelholm. En person som figurerat i flera av utredningarna, och efterlysts, ska vara från Sverige men tros ha flytt någon annanstans. Även här har en person, vanligtvis en ung man på flykt, engagerats för ett par odlingar. Enligt Atle Roll-Matthiesen, chef för norska kriminalpolisens avdelning för organiserad brottslighet, har odlingarna byggts upp genom flera nätverk, med personer som spelar olika roller, och där internationella förbindelser, inklusive svenska, spelat en väsentlig roll.

Mycket går igen i de olika länderna. Så mycket mer vill han inte säga, mer än:

– Det här är en kriminell affärsidé som fått fäste i ett land och sedan sprids vidare.

I Kanada, där allt tycks ha börjat, såg man redan för tio år sedan hur vietnameser snabbt slog sig in i branschen. Verksamheten lär numera vara uppbyggd kring vissa familjer, som samarbetar, i syfte att tjäna så mycket pengar som möjligt. Profiten är enorm.

Pär Andersson, åklagaren i Kristianstad och Hässleholm, säger sig vara övertygad om att de bara gripit underhuggarna.

En av dem, en tjugotreårig ung man som smugglades in i Sverige gömd i en långtradare, hade först flytt från Vietnam till Slovakien, men där fick han inget jobb, hölls inlåst i ett rum, kunde inte skicka några pengar till sin familj, vilket han lovat, och fick veta att han skulle få det bättre om han åkte till Sverige. I förhörprotokollet står:

Q säger att han inte har kapacitet att starta något sånt här själv och ni vet att det är någon annan som står bakom detta men det är jag som har hand om alltihop. Q säger att han fick vara i frihet ett tag när han kom till Sverige och sedan började han jobba och sedan blev han gripen.

Anders Sundelin

Narkotikafrågan 5-6/2008